

Шогмо эл, порымиз да гим берг!

2 (3234) №,
2016 ий 16 январь,
шуматкече.

ЯМДЕЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

Кугу куан!

Москош, Кремльысе ёлкыш, Марий Эл гыч 28 тунемше миен.

Ме Российысе эн тун У ий кожым ужынна. Пайремыш тюрло кундем гыч йоча-влак толыныт. Чылалан полкекым кучыктышт. Йомакысе герой-влак дене войзалтна. Мыланем Космонавтике тоштер келшен. Космонавт-влакын скафандрыштым, Белка ден Стрелка пий-влакын космосыш чонештыме корабльыштым да молымат ужна.

Йоча-влак, теат тунеммаште, мер да спорт илышыште чолга лийза. Ала вес ий тыланда тиде сылне ёлкыш логалаш пиал лиеш.

Лиана СЕМЁНОВА.

Марий Турек, Арбор.

Кремлёвский ёлкыш мийымем кугу пиаланшотлем. Чылажат онай ыле. Тюрло сөрал костюман персонаж-влакым ужынам. У йолташ-влак дене палыме лийынам.

6-шо классемлан,

туныктышо-влаклан, шко-

лемлан кугу таум каласем.

Йоча-влаклан сайын тунемаш, чыла вере шке вийым тергаш, ончыко да ончыко каяш тыланем!

София ИВАНОВА.

Национальный президент школ-интернат.

«Эфирыште - «Онар тукым»!»

**Оласе
марий йоча**

ленам, йолташым
йондымыш лукташ
ок лий.

Тимур Игнатьев
Йошкар-Оласе 7-ше
номеран школын 5-ше
классыштыже шинчы-
машым пога, Селина
Медведева - 1-ше
номеран школын ту-
немшыже (9-ше кл.).
Маша Чиркова 3-шо
номеран Медведево
школын 6-шо клас-
сыштыже тунемеш.
Нунин йўкышт пел ий
наре йонгат. Ёдыр-
рвезе-влаклан поснак

**«Вашлийза!» - тыге
каже рушарнян Марий Эл
радио дене йоча передаче
тўналеш. Тудо ёдыр-рвезе-вла-
кым да кугурак-шамычымат 11
гыч 12 шагат марте радио деке
лишкырак лияш ўжеш.**

Оласе 14-ше номе-
ран гимназийын
8-ше классышты-
же тунемыт.

- Ме икымше
гана эфирышке
лекме кечым
кызытат шарнена,
- ойлат нуно. - Тунам
чылажат палыдыме лийын.
Изишак лўдынна! Йўж
чытырнен, буква-влак
«тўриштылыныт».

- Мый ик гана пеш кугу
температуран эфирышке
лектынам, -
шарналта
Егор. -
Тунам
Анна
дене
кок-
тын
гына
передачым
вўденна. Умы-

**«Мыланем
радиошто утларак
келша, - ойла Тимур. -
Телевиденийлан текстым
наизусть тунемаш кўлеш.
Ончышо ет тўжвал тўсымат,
капкылымат, чийыме вургемы-
мат ўжеш. Радиошто тыге
огыл, куштылгырак».**

вияш эфирым вўдаш
келша. Тимур - Марий
телевиденийыште йоча-
влаклан лектын шогышо
«Шонанпыл» передачын ик
вўдышыжў. «Радиоэфир-
рыште пашам ыштыме мом
пуа?» - йодым.

- Ме икте-весым
колышт мошташ, умы-
лаш, полшаш, чылажымат
жапыштыже да чоткыдын
шукташ тунемына, -
ўчаш-ўчаш умылтарышт.

Ёдыр-рвезе-влак куми-
рыштлан Владимир Ап-
тулаевым шотлат.
Тудын гай весела
кумылан, писе,
передачыш у
шонымашым
шындарен
моштышо
лийнешт. Тек
тыге лиеш!

Л.ГРИГОРЬЕВА.

Увер-влак

Пайдале каныш

Теле каникулым
чыланат йўратат.
Тыгодым курык гыч волак ден
мунчалташ, ече дене кошташ
лиеш. Тений теле канышым пай-
далын эртарышым: книгаг лудым,
сўретым сўретлышым, ече дене
коштым.

**Алина КУЗНЕЦОВА.
Морко, Эгерсола.**

Пайрем эртыш

У ий пайремлан ме кожым марий тўран
модыш-влак дене сўрастаренна. Пырдыжгазетым
луктынна. Марий йылме уро-
кышто У ий нерген мурым,
почеламутым тунемынна.
Йўштў Кочайлан уло кумы-
лын каласкаленна.

**8-ше классыште
тунемше-влак.
Марий Турек, Лебедево.**

Весела пайрем

Йочасадыштына У ийым пеш веселан вашлийна. Ревезе-влак Гномик лийыныт, а ўдыр-влак сылне кожыш «савырненыт». Кажныже почеламутым ойлен, мурен але куштен. Тений йоча-влак почеламутым марла лудыныт, марий мурат йонгалтын.

И.АЛЕКСЕЕВА,
воспитатель.
Морко, 1-ше
номеран йочасад.

Онай сўрет

Окнашке йўшто теле
Йомакым сўретлен.
Онай пушенгым, лывым
Ош тўс ден чиялтен.
Кастен сўрет вашталте,
Йомак каен шулен.
Окна янакыш вўдшў
Пеш шуко погынен.
Диана СЕМЁНОВА.
Марий Турек,
Арбор.

*Январь кекгашке пум
кышкыкта.

*Январь гыч кече
кекежышке савырна.

Ме, 7-ше клас-
сыште тунемше-влак,
школыштына Шорык-
йолым модын ончык-
тышна. Пайремлан
чот ямдылалтынна.

Мый озаватын роль-

Шорыкйол

жым модынам,
суртоза
Богдан
Курочкин
лийын.

Пайре-
мыште руш, марий, татар йоча-влак мар-
ла куштена, муренна. Пайрем ўстелым
марий калык кочкыш: мелна, подкогыльо,
перемеч, пура, пўкш – сбрастарыш. Тиде
пайремым шуко жап шарнаш тўналына.

Юля БОЧКАРЁВА.

Шорыкйол

пайрем нерген мыланем
ажам ден авам каласкаленыт.
Ойлымышт почеш, ожно пайрем
пеш онайын, веселан эртен. Ўдыр-
качышт годым, мўчўр лийын, пўрт еда
коштыныт. Суртышко пурымеке, нуны-
лан мўгиндым, мелнам, перемечым, кам-
петкым пуэныт. Мўчўр-влак куштеныт,
шурнын могай лийшашыже нерген ойле-
ныт. Кызыт Керебеляк ялыште мўчўр-
влак огыт кошт. Но пайрем шўлыш кодын.

Елена ФЛЕГЕНТОВА.

Морко район.

Марий Турек школ.

Йыме пояныкым аклена

Я.Ялкайн лўмеш ма-
рий гимназий пеленысе
интернатыште «Шочмо
йылмым йўратена» сыл-
нымут-сылнысем пайрем
эртен. Тудым Алексан-
дра Сагитова «Тиште
кече» почеламут дене

почын. Виктория Янгубаева да Анжелина
Янсубаева «Изи ялем» муро дене сем тол-
кыным тарватеныт. Визымше классыште
тунемше ўдыр-влак марла кушталтеныт.
Ангелина Айгузина, Ангелина Попкова,
Валентин Айгузин почеламутым каласка-
леныт. Валерия Белюшина шке возымо
почеламутшо дене кумылым ылыжтен.
Мучашлан чылан эрвелмарий куштыма-

шым – «Кан-
дырам» – куш-
теныт. Тиде мероприятийым Людмила
Андреевна Айбашева ямдылен.

Тыгаяк пайремым гимназийыштат
палемденит. Тудым Анита Тимиркаева ден
Юлия Ахметьянова вўденит. С.Чавайнын
почеламутшым Диана Минилбаева сылнын
лудын. Визымше классыште тунемше-
влак «Шочмо йылме» мурым
йонгалтареныт. «Кузе марий йылмым вес
эллаште тунемыт?» видеороликым ончен-
на. Шочмо марий йылмым чапландарыше
пайремым ямдылыше Олеся Константи-
новна Микитова ден Лариса Николаевна
Мурзашевалан таум ойлена.

Элесья АПЛАТОНОВА, 8-ше класс.
Пошкырт кундем, Мишкан, Чорай.

Чыланат – ече ўмбаке!

Рошто пайремлан пўлеклалтше ече дене танасымаш тений Морко районусо Арын селаште латкокимшо гана эртен. Ече ўмбаке самырыкшат, шонгыжат шогалыныт. Сенгышыш Д.Иванов, Е.Соловьёв, К.Александров, Е.Дмитриева, К.Николаев, А.Никифорова (Арын), Л.Степанова («Олимп» ФОК), К.Васильева, Т.Гаврилова (Шўргыял), А.Элмеева (ДЮСШ), Э.Петров (2-шо №-ан Морко шк.), С.Григорьев (6-шо №-ан Морко шк.), А.Кугергин (АТТ) лектыныт. Сенгыше-влакклан дипломым да пўлекым кучыктеныт (снимкыште).

Медведево районусо йоча книгагудышто почеламутым сылнын лудмо конкурс лийын. Тудо Марий Эллан 95 ий теммылан да Марий тиште кечылан пўлеклалтын. Мый кок ий почела кокимшо верым сенен налынам. Сылнын лудаш марий йылмым туныктышем Валентина Ивановна Черепанова туныкта. 4-ше классыште тунемше Илья Ивановат кокимшо верым налын. Снимкыште коктын улына.
Кристина ИВАНОВА.
Медведево, Турша.

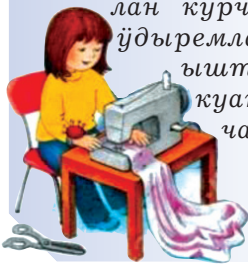
Летник йочасадын воспитанникше-влак, Катя Савельева ден Игнат Пегашев (снимкыште), мастарлыкыштым «Изи шўдыр» район фестивальыште икымше гана тергеныт. Нуным музыкальный руководитель Зинаида Евдокимовна Иванова ямдылен.

Палаш онай
Исландий «ий эл» манын кусаралтеш. Жиде кугыжанышын 11% кумдыкшо ий дене леведалтын.

Алевтина ИВАНОВА,
воспитатель.
Шернур район.

Ушемна келша

Арняште кок гана "Мастерица" ушемыш коштам. Тудым районусо йоча усталык пўртын педагогшо З.И.Павлова вўда. Зухра Исмагиловна самырык гынат, занятыйлам пеш онайын эрта-ра. Тўрлў материал гыч мом гына огына ыште! Ёмаште авамын шочмо кечыжлан курчакым ургенам. Йолташ ўдыремланат сылне пўлекым ыштышым. Коктынат пеш куаненыт. Теният У ийлан чапле пўлекым ямдыленам.

Анастасия АЛЕКСАНДРОВА.
Волжский, Сотнур.

Ме (снимкыште) 2-шо классыш коштына. Мемнам Марина Семёновна Михайлова туныкта. Тудо тўрлў онай конкурсым эрта-ра. У ийлан классыште «Эн мотор ёлко модыш» конкурс лие. Мый кумытымак ыштышым. Вара чыла модышым классысе кожыш сакышна.
Валентина ИШИМОВА.
Татарстан, Агрыз, Пелемеш.

Пүртүс

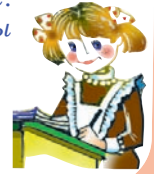

муро

Тыге шонем

Йоратыме предметем – “Окружающий мир”. Тудым моткоч сай туныктышо Елена Вячеславовна вүда. Мыланем пүртүсын вашталтмыжым эскераш, мландын могай улмыжым палаш оңай. Янлык да кайык нерген шуко пален налаш тыршем. Мый шочмо вершөрөмын ончыкылыкшо верч тургыжланем. Школым тунем пытарымеке, ылышем ты предмет дене кылдаш шонем.

**Амалия ПЕТРОВА, 4-ше «Б» класс.
Провой кундем, 2-шо номеран
Красногорский школ.**

Пүртүс да айдеме

Кок шомак моткоч чак кылдалтын. 2-шо номеран Шернур кыдалаш школышто тидым пеш сайын умылат. Биологийым туныктышо Валентина Николаевна Окуневан моштен вуйлатымыж почеш школышто түрлө паша ышталтеш. Изирак-влак «Пүртүсым арале» сүрет конкурсыш ушнат. Кугурак классыште тунемше-шамыч, шольо-шүжарышт дек миен, пүртүсышто шкем кузе кучымо нерген умылтарат, пырдыжгазетым луктыт. Пүртүсым аралыде ок лий. Тудо мемнам пукша, йүкта.

Марина ЯМБАЕВА.

Шернур посёлко.

Школ йолгорно

Ончылнем – луман вияш йолгорно. Тиде корно дене шочмо школышкем ошкылам. Канде кавашке ончем. Кайык-влакат огыт муро. Лывырге пушенге-влакым мамык портыш леведын, моткоч моторын сорастрен. Мый теле пүртүслан чот куанем.

**Валентина КУШАКОВА.
Советский, Кодам.**

Куэ

Куэ – пеш мотор пушенге. Тудо ошалге капкылан, укшлаже лывырге. Калыкклан ятыр пайдам конда. Садлан куэм арам руаш, укшыжым тодышташ ок күл.

**Маша ПОКРОВСКАЯ,
2-шо класс.
Волжский, Кугу Корамас.**

Марий Элна чот мотор. Тудо тўняште икте веле. Шочмо верна мотор пүртүсшө дене чоннам куандара. Тыште калыкшат пеш поро. Шочмо вершөрөрем чот йоратем, тудым йот мланде дене вашталташ ом шоно.

Алёна ВАСИЛЬЕВАН сүретше.

Дима ГРИГОРЬЕВ.

Морко, Энерсола.

Каныш кечын

Эрден эр кынелына,
Йолыш ечым чиена,
Пүртүс илышым тергаш
Чодырашке каена.

Ял воктенак – чодыра,
Унала чылам вуча.
Кож да нулго, пўнчө юж –
Тўрлө чер, тый коран юшт!
**8-ше классыште
тунемше-влак.
Марий Турек, Лебедево.**

Поран

А уремыште поран Шыдешталтын путырак. Корныланам петырен, Окнамат колта перен, Тудо лумым пёрдыкта, Мыйым чотак кылмыкта. Йўкшат таче шучката, Чонлан чучеш шуй гына.

**Миша СОЛОВЬЁВ,
5-ше класс.
Шернур, Марисола.**

Калык пале

**Январыште энер пуча
гын, кукушо кекежым вучы-
ман.**

Ур

Ур иман чодыраште ила. Тудо моткоч мотор. Пылышыже кистычке гай коеш. Шинчаже пеш пўсө: понгым, тумлегым, пўкшышым умбачак ужеш. Йўштө дечын тудат лўдеш. Шуко жапым пушенге көргашыште эртарат.

**Марина ПОТЕХИНА.
Морко,
Коркатово.**

“Кидшер” интернет-журнал дәне пырля эрта-рыме У ий сүрет конкурсыш пурышо паша-влак дәне умбакыже палымым ыштена. Сеҥышым вес номерыште палемдена.

У ий дәне!

Телым, лумым вучена,
Йүштö Коча дәне модына!
Валерия ПАКАЛИНА,
2-шо “Б” класс.
Звенигово, Красногорский,
2-шо номеран школ.

Толын шуыт У ийна,
Йүштö Кугыза да Лумүдырна!
Чылан пырля погынен
Илена ме, ваш келшен!
Кирилл ЯКОВЛЕВ.
Морко, 1-ше №-ан
йочасад.

Уремыште тылзе йўла,
Мотор ош лум кўшыч вола.
Куаныше Йүштö Коча
Мемнан деке пешак вашка.
Эмилия АЛЕКСАНДРОВА.
Морко, Коркатово.

Андрей КОРАБЛЁВЫН сүретше.
Шернур, 2-шо номеран школ.

Кож воктене
өрмалген
Шогена,
пырля шонен.
Кушко йомын
пöлекна?
Чодыраш мо
коденна?
Лилиана ПЕТРАЕВА,
3-шо “Г” класс.
Йошкар-Ола, 7-ше
номеран школ.

– У ий толеш! У ий толеш!
Вучымо пайрем толеш!
Тендан деке, йоча-влак,
Миена тений адак.
Палыза. Кö улына?
– ... да ...
– Моткоч чын
вашештышда.
Вучыза! Ме толына,
Сай пöлекым кондена!
Вика ЛОСКУТОВА,
6-шо “А” класс.
Йошкар-Ола,
7-ше номеран школ.

У ийым
моткоч мый вучем.
Чодыра гычын
кожым кондем.
Мотор вургемым
чием.
Ёлко йыр куштем да мурем.
Анна АЛЕКСАНДРОВА, 1-ше класс.
Морко, Коркатово.

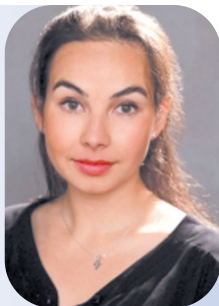
У ий дәне!

Ангелина ОГНЕВАН сүретше.
Морко, Коркатово, (1-ше кл.).

Самырык артист

Маркиза Беатриче

Марина Евгеньевна Трутникова 1991 ий 16 декабрьште Волжский район Вакутсола ялеш шочын. Шинчымашым Отымбал тўн школышто налын. Изинек мураш-кушташ, сценкылаште модаш йоратен. Отымбал тўвыра пёртысё мурымокуштымо кружокыш (вуйлатыше –

Маркиза Беатриче.

Г.А.Дмитриева) коштын. Спортлан шўман лийын. Тўналтыш класслаште куштылго атлетике дене заниматлен. Кугурак лиймеке, баскетболла, волейболла школ командыште модын. Отымбал школым тунем пытарымеке, Марий радиомеханический техникумышто шинчымашым поген (2007-2010 ийла). И.С.Палантай лўмеш тўвыра да сымыктыш колледжыште курчак театрысе актёрлан ик ий тунемын. 2011-2015 ийлаште Москосо М.Щепкин лўмеш кўшыл театральный училище-институтын студентше лийын. «Русский секрет» диплом пашаште Скоморохым модын, «Феодалыште» – маркиза Беатричем. Кодшо ий гыч – М.Шкетан лўмеш Марий национальный драме театрын артистше. Ю.Байгузан пьесыж почеш шындыме «Кресўдыр» спектаклыште кресўдырым модаш ямдылалтеш.

Огай

Русьышто У ийым 1492 ий марте мартыште пайремленит, вара – сентябрьште. Петр I кугыжан указше почеш 1700 ийын толмыжым 1 январьште палемденит. Кожым пёртеш шындаш да сорастарашт эн ондак дворян-влак, а вара тыглай ең-шамычат тўналыныт.

Салам аршаш

13 январьште авамын шочмо кечыже ыле. Мый авамлан тазалыкым, поянылыкым, кужу ўмырым, ешыште пиалым тыланем. Ме тыйым чот йоратена. Шочмо кечет дене, аваем!

Аня СЕМЁНОВА.
Морко, Энерсола.

Конкурс икмыняр йыжын дене эрта:
- 1-31 январь
- 1-29 февраль
- 1-31 март
- 1-30 апрель

Конкурс тичмашнек 1 июньшто, Йочам аралыме тўнямбал кечын, иктешлалтеш.

У ий пайремлан пёртым пўгыльмё аршаш дене сорастарышна. Ачам дене коктын кож пўгыльмё-влакым кўртнывоштыреш кереденна да ший тўсан аэрозоль чия дене чиялтенна. Кум шарикым пижыктенна.

Мастар кид

Даниил АЛЕКСЕЕВ.

6-шо номеран Морко школ.

Айста модына

Пырыс ден коля

Команде гыч кум йочалан пырысын костюмжым чиктат да тоям кучыклат. Тояшке кандырам кылдат, тудын мучашыштыже «коля» (пушкыдо модыш але кагаз гыч пўчкын лукса) кеча. Модш-влак сылне сем почеш кандырам тояшке пўтырат. Көн «коляже» эн ондак кидышке логалеш, тудо «пырыс» сёгыше лиеш.

Индекс
Распечатать - 52713, МАП - 78574.
Тираж 1150 экз. Заказ 47.
Формат – А-4-8.
Директор-тўн редактор
Л.В.СЕМЁНОВА.
E-mail: yamde_lii@mari-el.ru,
yamde_lii@mail.ru
Сайтын адресше: yamde-lii.ru,
Тел. 45-25-49(факс);
45-22-82.

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК:
Марий Эл Республикысе культур, печать да национальность паша шотышто министерстве, "Ямде лий" газет" кугыжаныш унитарный казенный предприятий.

Газетым Массовый коммуникаций сферыште да культур наследийым аралымаште законодательством шуктен шогым эскерыше Федеральный службн Приволжский федеральный округысо управленийыштыже регистрироватлыме.
Номер – ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральыште пуымо.

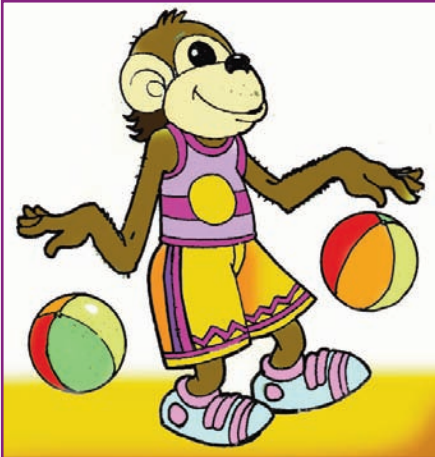
Печатьыш пуымо жап – 14-00, фактически – 13-00.
Ак – кутырен келшыме почеш.
Авторын да редакцийын шонмашыш тўрлө лийын кертыт. Серыш-влак мўнгеш огыт колталт.

Газетым редакцийыште погымо да верстатлыме, «СТРИНГ» ИПФ ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийын адресше: 424006, Йошкар-Ола, Строитель урем, 95.

Редакцийын да издателын адресше: 424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалыкше урем, 20.

У школым вучена!

Лу ойыртелым му.

Мыйын лүмем – Герман. Мый Көлегеш кыдалаш школышто 3-шо классыште тунемам. Школышто кажне ийын «Эн сай лум фигур» конкурс эрта. Мемнан класс конкурсыш ушнен. Школна пеш тошто, сандене ме лум гыч сылне у школым чоенна (снимкыште). Такше у школым чокаш сөреныт. Ойлымыштым шуктат гын, мыланна эн кугу пöлек лиеш.

Татарстан кундем, Агрыз район.

Лум шуко лумеш - кенежым чүчкыдын йўрым вучыман.

Коат манме маймыл поч полшымо дене насекомыйым куча. А вестүрлө обезьян-влак поч полшымо дене ик укш гыч весыш куснылыт. Сандене нуным цепкохвостые маныт.

Кок ўдыр оласе оставновкышто шога.

– Тый могай номеран маршруткым вучет?
– 6-ым. А тый?

– А мый 1-ым.
16-шо номеран маршрутко толын шогалеш.

– О, айда пырля кудалына,
– вашла ончалыт ўдыр-влак.

X + X = I
VI - IV = IX

Кажне примыриште ик шыррым верже гыч тарватен пышет - чын вашмутым муат.

Тумышлан кудо лапчыкше келшен толеш?

Сүретым чыалте.

Пушеҥге-влак, чием мыжерым, Шогат уремыште нерен. А кайык-влак, кочкаш кычалын, Кормушкыш толыт куанен.
Ирина МАМАСОВА.
Волжский, Кугу Корамас.